

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

МА МІНЬ

УДК 811.521.581:378.091.3(075.8)

**МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УСНОГО КИТАЙСЬКОГО
ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ
МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ**

Спеціальність 13.00.02 – теорія та методика навчання (східні мови)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, доцент
АСАДЧИХ Оксана Василівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, доцент кафедри
мов і літератур Далекого Сходу та
Південно-Східної Азії Інституту філології.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
ПОПОВА Олександра Володимирівна,
Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», доцент кафедри
перекладу і теоретичної та прикладної
лінгвістики, декан факультету
іноземних мов, директор освітньо-культурного
центру «Інститут Конфуція»;

кандидат педагогічних наук,
КІНДРАСЬ Ірина Володимирівна,
Національна академія Служби безпеки
України, МОН України, Служба
безпеки України, старший викладач
кафедри східних мов
навчально-наукового центру
мовної підготовки.

Захист відбудеться « 3 » вересня 2018 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.001.49 в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка (01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, кімн. 12).

Автореферат розісланий «16» липня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Лазер-Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Освітня сфера сьогодення уповні залучена до розв'язання проблем, які виникають у людства: від геополітичних конфліктів – до культурних шляхів примирення, від національної ідентичності – до глобальної людської спорідненості, від традиційних цінностей – до сміливих експериментів майбутнього, від комунікативних контрастів і розмаїття – до універсального діалогу культур Європи й Америки, Заходу і Сходу. Місія філологічної освіти – конструювання діалогічної системи, у якій мовна особистість і розвивається у спілкуванні з представниками інших країн та народів, і збагачує співрозмовника здобутками своєї культури. Тому опанування іноземними мовами є надважливою навчальною діяльністю філологів, а ефективний діалог і діалогічна компетентність – є тим результатом роботи студентів, викладачів і навчального закладу, яким варто пишатися.

У секторі вищої філологічної освіти особливе місце посідають культурні, наукові й економічні відносини між Україною та Китайською Народною Республікою. Через привабливість конкурентоспроможної економіки Китаю галузеві контакти з Україною у сферах туризму, торгівлі, книговидання, журналістики, співпраці науковців і студентів є стабільними і перспективними. Тому ЗВО прагнуть задовольнити потребу українського суспільства у фахівцях, які володіють китайською мовою не лише для спілкування в повсякденному житті, а й для професійної взаємодії співробітників, колег, партнерів.

Освітні програми для філологів свідчать, що ефективне діалогічне спілкування є універсальною дидактичною метою навчання китайської мови в Україні: виконання вправ, читання текстів, творчі завдання у фінальному результаті повинні забезпечити українським студентам компетентність у діалогічному мовленні, маючи яку, вони вільно порозуміються з китайськими колегами, синологами України і світу. А тому одним із найважливіших аспектів вивчення китайської мови філологами є формування усномовленневої компетентності та оволодіння її важливим компонентом – діалогічним мовленням.

Головним підґрунтям навчання діалогу іноземною мовою є позиції філософських теорій мови і спілкування М. Бахтіна (M. Bachtin), М. Бубера (M. Buber), Г. Г. Гадамера (H. G. Gadamer), К. Роджерса (C. Rogers). Завдяки їхнім висновкам навчання діалогу відбувається з урахуванням природи суспільного існування людини. Сутність та ознаки діалогічної взаємодії визначають лінгвістичні характеристики діалогічного мовлення. Діалог як акт взаємодії мовців був охарактеризований у працях 刘珣 (Лю Сюнь) та 崔永华 (Цуй Юнхуа), 徐子亮 (Сюй Цзилян), Е. Вайганд (E. Weigand), Е. Гоффмана (E. Goffman), Т. ван Дейка (T. van Dijk), Дж. Серля (J. Searle), М. Халідея (M. Halliday), Л. Якубинського. Усний діалог іноземною мовою постав окремою сферою дослідження технологій і теорії комунікації завдяки працям 叶奕乾 (Іцян), 祝蓓里 (Чжу Бейлі), К. Крістіанса (C. Christians), Г. Ньюкомба (H. Newcomb), М. Теара (M. McTear).

Науковий пошук шляхів освоєння діалогу в навчанні іноземних мов триває. Він здійснюється у кількох напрямках. Зокрема, провідні китайські науковці 刘珣 (Лю Сюнь), 崔永华 (Цуй Юнхуа), 李珠 (Лі Чжу), 姜丽萍 (Цзян Ліпін), 徐子亮 (Сюй Цзилян) розвивають положення взаємозумовлених типів взаємодії мовців у мовленні. В Україні навчання китайського діалогічного мовлення належить до загальної системи навчання іноземних мов. Науковці і викладачі (О. Асадчих, О. Білик, Т. Бондарчук, В. Голубець, І. Кіндрась, Г. Михайлюк, Л. Нечаєва, О. Озерська), які займаються проблемами навчання іноземних мов, вважають, що студенти повинні мати значний обсяг практичного діалогічного спілкування на основі вивчення положень теорії діалогу, щоб задовольнити потребу студента бути активним учасником міжкультурного спілкування.

Проте доводиться визнати, що поважне наукове підґрунтя не розв'язує цілого переліку дидактичних та методичних завдань. Зокрема, навчання діалогу відбувається здебільшого на середньому рівні (B1-B2) мовної підготовки, який повинен відображати засвоєні вміння усного й писемного мовлення в різних стилях і комунікативних ситуаціях. При цьому середній рівень володіння китайською мовою має дещо відмінні характеристики у порівнянні із європейськими мовами, але його, тим не менше, слід вважати рівнем творчого використання знань і вдосконалення комунікативної компетентності. Однією з перешкод на шляху досягнення цього рівня є малоефективне оволодіння діалогічним мовленням, що зумовлене нечіткістю у визначенні змісту мовно-мовленнєвої компетентності, яка відповідає середньому рівню володіння китайською мовою; відсутністю єдиних вимог до рівня діалогічного мовлення у філологів-синологів в українських ЗВО; недостатньою увагою до навчання діалогічних типів мовлення (при набагато краще організованому та науково обґрунтованому навчанні монологу).

Помітно, що питання формування і розвитку компетентності студентів в усному китайському діалогічному мовленні на середньому рівні ще не ставали предметом окремого наукового дослідження, а методика навчання усного китайського діалогічного мовлення не визначалася дослідницькою метою протягом усього періоду розвитку китайської лінгводидактики в Україні. Тому створення та наукове обґрунтування такої методики відповідає на запит часу, науки, суспільства, задовольняє потреби філолога-синолога, який навчається в українському університеті, сприяє успішному досягненню середнього рівня китайської мовної підготовки.

Отже, **актуальність** дисертаційного дослідження підтверджена наявними суперечностями: між потребою в ефективному оволодінні китайським діалогічним мовленням у закладах вищої філологічної освіти та відсутністю науково обґрунтованих методик, які б відповідали сучасним тенденціям у лінгвістиці, лінгвофілософії, дидактиці іноземних, східних мов зокрема; між розвитком теорії діалогу та практичним утіленням її положень у навчальний процес в Україні; між необхідністю ефективної організації навчання студентів усного китайського діалогічного мовлення та відсутністю науково організованого навчання діалогу в процесі досягнення рівня B1-B2 володіння китайською мовою.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Вибір напрямку дослідження пов'язаний з науково-дослідною темою Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Мови та літератури народів світу: взаємодія та самобутність» (державний реєстраційний номер 11 БФ 044-01 від 01.01.2011 року). Тема дисертації затверджена Вченою радою Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 13 від 30.06.2016 р.) та узгоджена Міжвідомчою радою з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології в Академії педагогічних наук України (протокол № 1 від 30.01.2018 р.).

Об'єктом дослідження є процес навчання китайської мови майбутніх філологів у закладах вищої освіти України.

Предметом дослідження є методика формування мовленнєвої компетентності в усному китайському діалогічному мовленні майбутніх філологів на середньому рівні мовної підготовки.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування, практичне розроблення та експериментальна перевірка методики формування і розвитку мовленнєвої компетентності в усному китайському діалогічному мовленні майбутніх філологів на середньому рівні мовної підготовки.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання** дослідження:

1) окреслити лінгвофілософські, психолінгвістичні, лінгвістичні та методичні засади навчання майбутніх філологів усного китайського діалогічного мовлення;

2) уточнити зміст компетентності майбутніх філологів в усному китайському діалогічному мовленні і визначити рівні діалогічної компетентності залежно від типів діалогічної взаємодії мовців та етапи навчання діалогічного мовлення;

3) обґрунтувати та розробити підсистему вправ і завдань для навчання майбутніх філологів усного китайського діалогічного мовлення;

4) створити модель процесу навчання майбутніх філологів усного китайського діалогічного мовлення на середньому рівні мовної підготовки;

5) експериментально перевірити ефективність авторської методики та сформулювати методичні рекомендації до організації навчання усного китайського діалогічного мовлення студентів філологічних спеціальностей.

Гіпотезу дослідження становить припущення: ефективного формування і розвитку мовленнєвої компетентності в усному китайському діалогічному мовленні майбутніх філологів на середньому рівні мовної підготовки можна досягти за умов організації процесу навчання усного китайського діалогічного мовлення у три етапи та відповідно до типів діалогічної взаємодії; із застосування підсистеми вправ і завдань для сприймання і продукування мовлення у діалогічних єдностях різних типів.

Для розв'язання поставлених завдань було застосовано такі **теоретичні методи** дослідження: *аналіз наукової літератури* з методики навчання іноземних мов, психології, психолінгвістики, лінгвістики, філософії спілкування; *узагальнення* досвіду навчання усного китайського діалогічного мовлення студентів філологічних спеціальностей ЗВО; *порівняння* практичного досвіду навчання діалогу в українській і китайській навчальній практиці. У ході

дослідження використано **емпіричні методи**: *експеримент*, метою якого була перевірка ефективності розробленої методики навчання усного китайського діалогічного мовлення; *моделювання*, метою якого було створення лінгводидактичної моделі процесу навчання майбутніх філологів-синологів усного китайського діалогічного мовлення; **математично-статистичний метод** із використанням непараметричного U-критерію Манна-Уїтні, метою якого було обчислити рівень сформованості компетентності усного китайського діалогічного мовлення філологів-синологів.

На захист виносяться такі **наукові положення**:

1. Формування мовленнєвої компетентності в усному діалогічному мовленні майбутніх філологів повинно відбуватися за *типами діалогічної взаємодії*, які є метою навчання усного китайського діалогічного мовлення. До них віднесено інформативну, стимулювальну, кооперативну і дискусивну взаємодії з *комунікативними цілями*: довідатися, повідомити, уточнити, узгодити, прохати, наказувати, радити, спонукати, домовлятися, ділитися враженнями, розділяти думку, погоджуватися із твердженням або заперечувати, переконувати, висловлювати впевненість або сумнів.

2. *Зміст навчання* усного китайського діалогічного мовлення на середньому рівні мовної підготовки складають: 1) знання про діалогічну єдність, типи діалогічної взаємодії, комунікативну мету мовлення в діалозі, функції репліки, механізм підтримання і розвитку діалогічної взаємодії у слуханні і говорінні; 2) уміння слухання в процесі діалогічної взаємодії; 3) уміння реплікування в діалозі; 4) уміння використовувати набір мовних засобів і композиційних структур для реалізації *комунікативної мети*.

3. Умовою ефективності методики формування мовленнєвої компетентності в усному китайському діалогічному мовленні майбутніх філологів є використання підсистеми вправ і завдань відповідно до *етапів і рівнів навчання діалогічного мовлення*, які визначено як: 1) мовлення на основі діалогу-зразка; 2) перетворення реплік, комбінування діалогів-зразків, доповнення, ускладнення набору мовних одиниць у репліках; 3) мовлення у креативному діалозі, імпровізованих репліках, спонтанному діалозі.

4. З метою підвищення ефективності авторської методики варто застосовувати варіант моделі *дискретного* навчання, відповідно до якого у межах одного модуля навчати студентів кожної діалогічної взаємодії окремо від інших.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося упродовж 2014-2017 рр. На різних етапах у ньому взяло участь 157 студентів ЗВО України та 34 викладачі університетів Києва, Львова, Харкова.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що *вперше розроблено* методику формування мовленнєвої компетентності в усному китайському діалогічному мовленні майбутніх філологів українських ЗВО на середньому рівні мовної підготовки за рівнями і типами діалогічної взаємодії та *визначено* етапи навчання діалогу; *уточнено* зміст поняття «мовленнєва компетентність в усному китайському діалогічному мовленні» на лінгвофілософських, психолінгвістичних, загальнодидактичних та лінгвометодичних засадах, конкретизовано рівні та критерії сформованості означеної компетентності студентів-синологів українських ЗВО; *подальшого*

розвитку набули зміст і методика навчання майбутніх філологів китайської мови в умовах університетської освіти.

Практичне значення дисертаційного дослідження в тому, що розроблено підсистему вправ і завдань для навчання майбутніх філологів усного китайського діалогічного мовлення, а також створено модель процесу навчання; укладено методичні рекомендації до упровадження авторської методики. Результати дослідження можуть використовуватися в подальшому для укладання підручників і навчальних посібників з китайської мови для студентів-синологів, а також під час викладання майбутнім філологам курсів і спецкурсів із методики навчання східних мов.

Особистий внесок здобувача. У публікації «Впровадження експериментальної методики навчання усного китайського діалогічного мовлення в навчальний процес та аналіз її ефективності», написаній у співавторстві, здобувачем було визначено критерії сформованості діалогічної компетентності філологів-синологів, систематизовано і статистично опрацьовано експериментальні дані. Усі інші статті одноосібні.

Апробація дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданні кафедри мов та літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Різні тематичні аспекти дослідження було оприлюднено на 5 конференціях: Дев'ята міжнародна науково-практична конференція «Вивчення та дослідження китайської мови і літератури – вплив та розуміння китайських реалій» (м. Київ, 17 березня 2017 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Пріоритетні наукові напрямки педагогіки і психології: від теорії до практики» (м. Харків, Україна, 13-14 жовтня 2017 року); Міжнародна конференція в м. Будапешт “Pedagogy and Psychology in the age of globalization” (м. Будапешт, 19 жовтня 2017 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання педагогіки та психології : наукові дискусії» (м. Львів, 8-9 листопада 2017 року).

Методику навчання усного китайського діалогічного мовлення **впроваджено** в навчальний процес у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка (довідка №14 від 21.12.2017 р.), Київському національному лінгвістичному університеті (довідка №0729/18 від 11.06.2018 р.), Київському університеті імені Бориса Грінченка (довідка №15 від 23.01.2018 р.), Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова (довідка №53 від 16.02.2018 р.).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження відображено у 7 працях: 3 статті у наукових фахових виданнях України з педагогічних наук, які також входять до міжнародних наукометричних баз, 2 статті у закордонних фахових періодичних виданнях. Додатково наукові результати дисертації відображено у 2-х працях апробаційного характеру.

Структура й обсяг дисертації. Текст складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи – 190 сторінок. Обсяг основного тексту становить 178 сторінок. Список використаних джерел 237 найменувань, з яких 152 – іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми й доцільність її дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито новизну, практичну цінність, наведено відомості про апробацію й упровадження результатів дослідження.

У першому розділі **«Теоретичні засади навчання студентів мовних спеціальностей усного китайського діалогічного мовлення у ЗВО України»** діалогічне мовлення представлено у науковому контексті галузей теорії діалогу, теоретичної і прикладної лінгвістики, лінгводидактики, методики навчання іноземних мов. Здійснено аналіз сучасного стану навчання китайської мови в Україні, основних функцій діалогу, психолінгвістичних та мовних особливостей, охарактеризовано основні типи діалогічних єдностей, запропоновано підходи, методи, форми та прийоми формування компетентності в усному китайському діалогічному мовленні майбутніх філологів, а також обґрунтовано доцільність використання опор у методиці навчання китайського діалогу на середньому рівні засвоєння китайської мови.

Діалог у дослідженні розглянуто як структурну одиницю китайської мовної системи і як текст, який складається із взаємопов'язаних реплік співрозмовників. *Діалог у навчанні китайської мови* представлено в дисертації як форму мовлення, яка відображає діалогічну взаємодію мовців у вигляді єдності реплік. Навчання діалогічного мовлення є діяльністю, результатом якої повинно стати вміння мовця: продуктивного слухання, продуктивного висловлювання, ініціювання / підтримання / закінчення розмови, пізнання в процесі мовлення, долання особистісних бар'єрів спілкування.

Діалогічну взаємодію у дослідженні визначено на основі широкого спектру лінгвістичних категорій і описано у різних аспектах функціонування мови і мовлення: лексико-семантичному, граматичному, емоційному, риторичному та інституційному. Типи діалогів залежать від значення висловлювання (план значення) і способів вираження-експресії (план вираження). Своєю чергою, лексико-семантичні структури, якими план значення і план вираження оформлено, залежать від типів діалогічної взаємодії, у якій створюється діалогічна єдність: змістовий і структурний зв'язок ініціативної та реактивної реплік, організований засобами мови.

Внаслідок аналізу висновків лінгвістів М. Бахтіна, Т. ван Дейка, Дж. Серля, які ставили собі завданням з'ясувати сутність та ознаки діалогічної взаємодії, визначено *діалогічну взаємодію* як зміст навчання з метою формування компетентності в китайському усному діалогічному мовленні.

За визначенням китайських учених 刘珣 (Лю Сюнь) та 崔永华 (Цуй Юнхуа), діалог – це когнітивно-дискурсивний феномен, який у широкому смислі розглядається як структура колективної й індивідуально-авторської свідомості, а у вузькому – як діалогова конструкція – група з двох або більше граматично самостійних речень, пов'язаних між собою спільним змістом та будовою, що становлять одне розгорнуте повідомлення.

На цій основі до типів діалогічної взаємодії у дослідженні віднесено ті типи, які необхідні для формування діалогічної компетентності філолога-синолога: 1) інформативна взаємодія; 2) стимулювальна взаємодія; 3) кооперативна взаємодія; 4) дискусивна взаємодія. Як особливий тип діалогічної взаємодії виокремлено етикетне (ритуальне) спілкування (етикетний діалог), якому надається велике значення серед носіїв китайської мови.

Аналіз навчально-методичного забезпечення процесу навчання китайського діалогічного мовлення філологів показав, що кількість посібників, збірників вправ, словників, якими користуються викладачі й студенти України, є обмеженою, якість – не завжди задовільною. Деякі підручники розраховані на англійськомовних студентів, які навчаються в Китаї, тому відбір навчального матеріалу не враховує міжмовної інтерференції з українською мовою. Усвідомленому розумінню структури і практики китайської мови не сприяють коментарі англійською мовою, яка для студентів з України також є іноземною.

До теоретичних засад і передумов методики навчання діалогу віднесено об'єктивну невідповідність між лексичними і граматичними навичками і усною мовленнєвою компетентністю: знання правил і системи китайської мови та її специфіки, яким приділяють основну увагу на початковому рівні, не забезпечують повноцінних умінь і навичок аудіювання та слухання на середньому рівні оволодіння мовою. Тому *психолінгвістичною* передумовою створення методики навчання китайського діалогу є одночасна рецепція, репродукція і продукція як вербальні дії в одному мовленнєвому акті. Діалогічна єдність конструюється кількома співрозмовниками; кожен з яких є водночас слухачем і мовцем. За *лінгводидактичні* цілі методики прийнято 1) оволодіння основними типами діалогів (запит-відповідь, пропозиція, обмін думками (враженнями), діалог-переконавання; 2) уміння реалізовувати комунікативну мету в репліках; 3) уміння створювати діалоги на різні теми, використовувати необхідні вербальні та невербальні засоби для підтримання діалогічної взаємодії.

Аналіз психологічної літератури, зокрема, праць Л. Виготського, М. Жинкіна, І. Зимньої, О. Леонтєва, показав, що *психологічними* характеристиками, які властиві навчання китайського діалогу, є цілеспрямованість мовлення, відповідність типу діалогічної взаємодії, підтримання діалогічної єдності, які реалізуються в таких якісних характеристиках діалогічного мовлення, як тематичність, інформативність, інтенціональність, ситуативність.

Для розв'язання суперечностей в організації і змісті навчання філологів-синологів усного китайського мовлення необхідно створити методику, яка була б спрямована на формування слухання і говоріння на основі синтезу *компетентнісного і комунікативного* підходів. З метою визначення *принципів* методики навчання студентів мовних спеціальностей китайського діалогічного мовлення на середньому рівні і на основі літератури, у якій вони розглядаються (І. Бім, Н. Гальскова, Н. Гез, М. Ляховицький, О. Миролібов, Н. Складенко, Ю. Пассов, С. Шатілов), засадничими для нашого наукового

дослідження визначено дидактичні принципи наочності, активності, індивідуалізації, доступності, систематичності та послідовності, проблемності, виховного та розвивального навчання, а також методичні принципи комунікативності, соціокультурного спрямування, домінуючої ролі вправ, функціональності, взаємопов'язаного навчання всіх видів мовленнєвої діяльності, адекватності типів і видів вправ лінгвопсихологічним характеристикам діалогічного мовлення, урахування труднощів навчання китайської мови українськими студентами.

Мовленнєву компетентність в усному китайському діалогічному мовленні визначено як сформовану комунікативну здатність мовної особистості створювати і зберігати діалогічну взаємодію з мовцем-партнером у ситуації, реалізуючи усномовленнєві компетентності слухання, говоріння та інтеракції китайською мовою з урахуванням культурного контексту. За вимогами іспиту HSK Пекінського університету (Beijing Language and Culture University), студенти на середньому рівні мовної підготовки повинні вміти підтримати діалогічне спілкування у повсякденному житті, науковій та професійній діяльності, у тому числі і з носіями китайської мови.

У другому розділі дисертації **«Методика формування і розвитку мовленнєвої компетентності в усному китайському діалогічному мовленні майбутніх філологів-синологів на середньому рівні мовної підготовки»** обґрунтовано методику навчання студентів мовних спеціальностей усного китайського діалогічного мовлення за типами діалогів на середньому рівні. Зокрема, окреслено цілі та зміст навчання, здійснено добір мовного та мовленнєвого матеріалу, визначено етапи формування вмінь у різних типах діалогічної взаємодії студентів, розроблено підсистему вправ та завдань, а також створено модель процесу навчання діалогу філологів-синологів.

Компонентами методики навчання визначено: зміст, методи, прийоми і форми навчання усного мовлення студентів; етапність організації навчального процесу; комплексне методичне забезпечення процесу навчання (опори, вправи, завдання).

У дослідженні визначено типи діалогічної взаємодії, які є *змістом* навчання усного китайського діалогічного мовлення (Табл. 1).

До критеріїв добору навчальних текстів відносимо: критерій автентичності; зразковості мовлення; доступності; відповідності програмним вимогам; відповідності віковим інтересам та потребам студентів і критерій обмеженості часу звучання; відповідності до етапу роботи з діалогом.

Методичними засадами організації процесу навчання на середньому рівні доцільно використати такі методи: наочні (ілюстрації та демонстрації), практичний метод вправління та інтерактивні методи (рольової гри, змагання, конкурсу, бесіди, дискусії).

Таблиця 1

**Типи діалогічної взаємодії, які складають зміст навчання усного
китайського діалогічного мовлення**

	Діалогічна взаємодія			
	Інформативна	Стимулювальна	Кооперативна	Дискусивна
Комунікативний намір	довідатися, повідомити, уточнити, деталізувати.	прохати, наказувати, радити, спонукати, забороняти.	домовлятися, узгоджувати, розділити, враження, поділитися, думками, судженнями.	переконувати, не погоджуватися, обстоювати думку, пояснювати.
Загальні компоненти	діалогічна ситуація, ініціативні репліки, реактивні репліки, мовні засоби, просодичні засоби, успішність порозуміння.			

Згідно з запропонованим визначенням мовленнєвої компетентності в усному китайському діалогічному мовленні створено перелік компонентів означеної компетентності (Табл. 2).

Таблиця 2

Діалогічна компетентність усного китайського мовлення

Загальні компоненти	<ul style="list-style-type: none"> ➤ буде комунікативно доцільну стратегію мовленнєвої поведінки; ➤ буде діалогічну взаємодію відповідно до ситуації спілкування; ➤ враховує соціолінгвістичні характеристики адресата.
Спеціальні компоненти	<p><u>Інформативна взаємодія</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ буде репліки діалогу за нормами граматики китайської мови; ➤ адекватно реагує на ініціативну репліку, будуючи реактивну репліку за правилами вимови і граматики; ➤ спонтанно висловлюється в діалозі; ➤ демонструє відповідну мовленнєву поведінку у типових ситуаціях і залежно від адресата; ➤ ставить запитання і дає відповідь; ➤ оформлює репліку інтонаційно і за допомогою просодичних засобів; ➤ запитує додаткову інформацію; ➤ буде інформативно значуще висловлювання.
	<p><u>Стимулювальна взаємодія</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ ініціює репліку; ➤ формулює прохання і побажання; ➤ продовжує діалог, змінюючи тему; ➤ виражає емоцію, передає враження.
	<p><u>Кооперативна взаємодія</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ звертається до співрозмовника; ➤ погоджується; ➤ використовує засоби емотивного мовлення.
	<p><u>Дискусивна взаємодія</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ уточнює, перепитує, перебиває, утримує увагу співрозмовника; ➤ переконує.

Методика ґрунтується на етапах, які позначають рівні діалогічної взаємодії. На **I етапі** відбувається навчання діалогічного мовлення на основі

діалогу-зразка. Діалог-зразок розвиває навички та вміння мовлення, необхідні для вивчення та збереження інформації про спілкування з різних тем. Він сприяє запам'ятовуванню і відновленню правильних висловлювань, збереженню в графічних образах писемного діалогу для усного мовлення, аналітичних і синтетичних умінь студентів. Діалогічним мовленнєвим зразком вважаємо діалог, у якому представлено тип комунікативної взаємодії, що виражена в тексті необхідними і достатніми мовними одиницями для реалізації комунікативної мети мовлення. Такий діалог заучують, аналізують, повторюють, досліджують. Вміння використовувати діалогічний зразок інформативного, кооперативного, стимулювального та дискусивного типів для реалізації власного висловлювання є проміжною дидактичною метою пропонованої методики навчання. Навчання такого діалогічного мовлення, в якому студент уміє *комбінувати діалоги-зразки, доповнювати їх, ускладнювати набір мовних одиниць*, є змістом **II етапу** формування мовленнєвої компетентності в усному китайському діалогічному мовленні студентів-синологів на середньому рівні мовної підготовки. Навчання діалогічного трансформуванню в мовленні забезпечує студентам: знання про ефективні зміни, які можуть відбуватися в діалозі; уміння коригувати форму діалогу відповідно до типу і розвитку діалогічної взаємодії; уміння усного мовлення у різних ситуаціях з різних тем. Формування діалогічної компетентності студентів на **III етапі** пов'язане із використанням креативного (творчого) діалогу, імпровізованого діалогу, непідготовлених реплік. Креативний діалог ведуть студенти, які вільно володіють необхідними мовними одиницями, тематичними і граматичними знаннями, мовленнєвими вміннями і навичками для започаткування, підтримання і завершення діалогічної взаємодії будь-якої з чотирьох типів: інформативної, кооперативної, стимулювальної, дискусивної.

З урахуванням вказаних вимог будується підсистема вправ для поетапного навчання усного китайського діалогічного мовлення в тематичному циклі занять (Табл. 3).

Таблиця 3

Підсистема завдань і вправ для навчання усного китайського діалогічного мовлення в межах виділених видів діалогічної взаємодії

<i>Типи діалогічної взаємодії</i>			
Інформативний	Стимулювальний	Кооперативний	Дискусивний
Комунікативна мета			
Запит – інформація у відповідь – повідомлення і сприйняття інформації	Пропозиція (у формі прохання, наказу, поради, спонукання) – у відповідь: згода, незгода	Обмін судженнями / думками / враженнями	Обговорення – взаємопереконання / обґрунтування власної точки зору

Таблиця 3 (продовження)

Етап I (вправи і завдання рецептивно-репродуктивні, умовно-комунікативні)
Вправи з <i>діалогами-зразками</i> для читання, аналізу, аудіювання, в яких тренується складна вимова, синтаксис, стилістика та подається нова лексика
Етап II (вправи і завдання рецептивно-продуктивні, умовно-комунікативні)
<i>Вправи з діалогами для доповнення, заміни, комбінування</i> із залученням визначеної лексики, виправлення, заміни граматичної конструкції, вправи на синтаксичну і стилістичну корекцію
Етап III (вправи і завдання продуктивні, комунікативні)
<i>Вправи для створення діалогів</i> за ситуацією, за учасниками і завданнями, за вимогами, обмеженнями, візуальною опорою (малюнком, уривком з фільму)

Досягнення загальнометодичної мети відбувається шляхом етапного навчання і здобуття проміжних дидактичних цілей. Таким чином, формування діалогічної компетентності студентів на середньому рівні зорганізоване на трьох етапах, відбувається завдяки підсистемі вправ та завдань.

Приклад вправи (завдання) на I етапі застосування діалогу-зразка.

Завдання 1. Мета: формування рецептивно-репродуктивних умінь діалогічного мовлення, формування умінь встановлювати тип діалогічної взаємодії; розвиток лексичних та фонетичних навичок діалогічного мовлення.

Інструкція 1 (до прослуховування): Прослухайте діалог та встановіть його комунікативну мету (обмін думками, обговорення, стимулювання до певних дій, інформування тощо).

对话线索：新班主任来上课——自我介绍——宣布考试成绩——发表议论

“为了扎根乱班中。千说万劝主意正，管保谁来谁气蒙。看她这次待的时间有多长！”

长 cháng (形容词) 很长\长远\长久 zhǎng (动词) 生长\成长\长知识

为 wéi (动词) 大有可为\认为\成为 wèi (介词) 为人民服务\为虎作伥

的 de (助词) 谁的书\我的祖国 de (形容词) 的确如此\的当 (恰当) dì (名词) 目的
 \有的放矢 shǔ (动词) 数落\数不清\数得着 shù (名词) 数据\数量\数额

Спосіб виконання: студенти слухають двічі діалог, потім – групове обговорення його комунікативної мети.

Спосіб контролю: усна фронтальна форма контролю з боку викладача.

Після обговорення

Викладач роздає роздрукований діалог.

Інструкція 2 (після прослуховування): Одночасно прослухайте діалог і читайте його друкований варіант. Зверніть увагу на просодичні моделі, виписіть невідому лексику, встановіть її значення. Підготуйте діалог до близького до тексту переказу у парах (потім поміняйтеся ролями).

Спосіб виконання: студенти слухають і читають діалог, визначають просодичні моделі, семантизують невідому лексику, заучують напам'ять

максимально близько до тексту, тренуються в парах до переказу, потім – переказують вголос.

Спосіб контролю: усна форма контролю з боку викладача, самоконтроль та взаємоконтроль.

Приклад вправи (завдання) на II етапі доповнювальної та перетворювальної діяльності в діалозі.

Завдання 2. Мета: формування рецептивно-продуктивних умінь діалогічного мовлення, формування умінь трансформувати репліки у межах заданого типу діалогічної взаємодії; удосконалення лексичних, граматичних фонетичних навичок діалогічного мовлення.

Інструкція: Прочитайте діалог, визначте комунікативну мету мовців. Скоротіть кожну репліку цього діалогу, наскільки це можливо. Потім продовжте кожну репліку, наскільки це можливо.

老师：你从哪个城市来？	学生：你去过这个大学吗？	学生：你来自哪里？
学生：上海。	学生：去过。	外国学生：来自乌克兰。
老师：城市怎样？	学生：这个大学怎样？	学生：乌克兰怎么样？
学生：非常繁荣、浪漫	学生：它很漂亮、绿色	外国学生：它漂亮、绿色而古老

Спосіб виконання: студенти читають діалоги, визначають їхню комунікативну мету, потім у парах – трансформують діалог шляхом скорочення / розширення реплік, у парах виголошують обидва варіанти трансформованих діалогів.

Спосіб контролю: усна форма контролю з боку викладача, самоконтроль та взаємоконтроль.

Приклад вправи (завдання) на III етапі конструювання креативних, імпровізованих діалогів, підтримування діалогічної взаємодії різних типів.

Завдання 3. Мета: формування продуктивних умінь діалогічного мовлення (створення імпровізованих діалогів), саме: вміння інформативної, стимулювальної і дискусивної взаємодії.

Інструкція: Уявіть таку ситуацію: Ви написали твір, викладач його перевірів, але Вам не зрозумілими є помилки, які він Вам виправив і, відповідно, ви не згодні з оцінкою.

Утворіть пари «викладач»-студент». Запросіть «викладача» до діалогу: 1) проінформуйте його про те, що Вам незрозуміло, 2) попросіть його перечитати ще раз вашу контрольну роботу, пояснити ваші помилки (викладач має пояснити), 3) обтунтуйте незгоду з оцінкою (викладач має переконати студента / погодитися з ним / знайти компромісне вирішення проблеми).

Спосіб виконання: студенти у парах складають діалоги, потім виголошують їх. **Спосіб контролю:** усна форма контролю з боку викладача, самоконтроль, взаємоконтроль.

Для реалізації авторської методики було розроблено модель організації процесу навчання усного китайського діалогічного мовлення майбутніх філологів-синологів (рис.1).

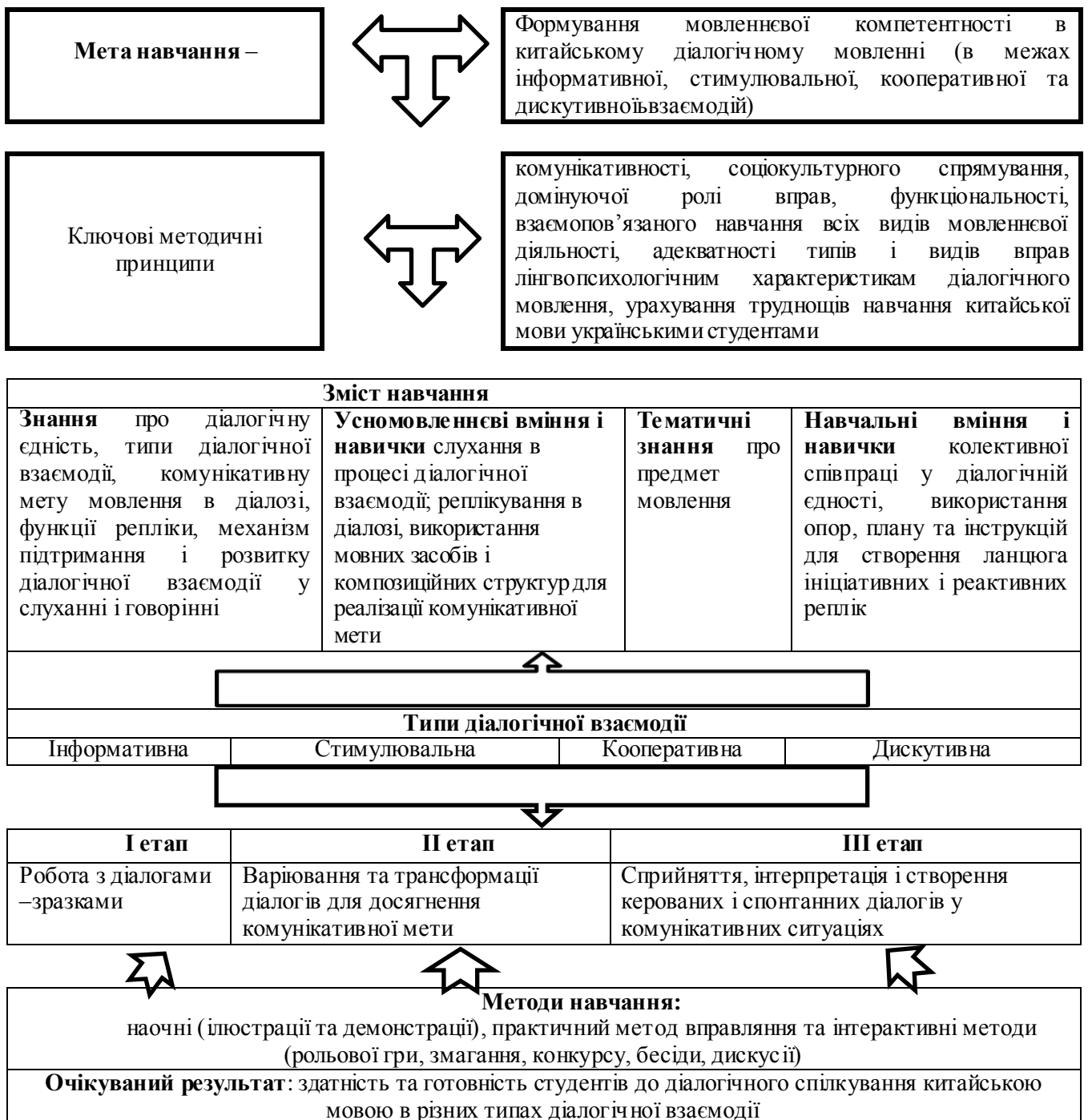

Рисунок 1. Модель організації процесу навчання усного китайського діалогічного мовлення майбутніх філологів на середньому рівні мовної підготовки

Модель авторської методики реалізовується протягом 4 модулів (по 48 годин, тобто 24 заняття). У двох експериментальних групах (ЕГ) було розроблено два варіанти авторської методики (релевантно варійованій умові експерименту): в ЕГ1 розподіл занять відбувався так: на 4-ох перших заняттях (на кожному з яких по 15-16 хвилин відводилося для навчання діалогу) – для

синкретного навчання діалогічних взаємодій на основі діалогів-зразків (I етап), Так само 4 наступні заняття (15-16 хвилин) – для синкретного навчання діалогічних взаємодій на основі комбінування, доповнення і трансформації діалогів (II етап), Насамкінець, 4 заняття (15-16 хвилин) – для синкретного навчання діалогічних взаємодій на основі створення керованих і спонтанних діалогів у комунікативних ситуаціях (III етап). В ЕГ1 розподіл занять відбувався так: 3 перші заняття (по 15-16 хв. на кожному) (які корелюються з етапами навчання) – для навчання інформативної взаємодії, 3 наступні заняття (по 15-16 хв. на кожному) – для навчання стимульовальної взаємодії, 3 год. – для навчання кооперативної взаємодії, 3 останні заняття (по 15-16 хв. на кожному) – для навчання дискусивної взаємодії.

У розділі визначено критерії сформованості мовленнєвої компетентності в усному китайському діалогічному мовленні відповідно до: 1) лінгвістичних характеристик китайського мовлення філологів-синологів на середньому рівні мовної підготовки (фонетичних, лексико-семантичних, морфологічних, синтаксичних, стилістичних і просодичних); 2) усномовленнєвих характеристик аудіювання, слухання, інтеракції; 3) змісту визначеної у Розділі 1 діалогічної компетентності в усіх типах діалогічної взаємодії; 4) діалогічних характеристик ініціативного, реактивного та ініціативно-реактивного реплікування; 5) вимог до середнього рівня за шкалою HSK; 6) I, II, III етапів формування і розвитку діалогічної компетентності студентів-синологів. Таким чином, *критеріями сформованості діалогічної компетентності в китайському усному мовленні студентів-синологів* визнано: 1) повноту знань про специфіку діалогічної взаємодії конкретного типу (інформативної, стимульовальної, кооперативної, дискусивної); 2) правильність розуміння і вживання лінгвістичних засобів в усному мовленні; 3) відповідність (доцільність) добору мовних засобів до характеру репліки (ініціативної, реактивної, ініціативно-реактивної); 4) вправність в інтерпретації, підтриманні, розвитку і завершенні діалогу. За цими критеріями визначено 3 рівні сформованості діалогічної компетентності в результаті запровадження в університетах України методики навчання усного діалогу філологів-синологів.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка ефективності методики формування мовленнєвої компетентності в усному китайському діалогічному мовленні майбутніх філологів-синологів» представлено хід та результати експериментальної перевірки ефективності розробленої методики навчання студентів мовних спеціальностей усного китайського діалогічного мовлення на середньому рівні.

Експеримент, відповідно до моделі авторської методики, тривав 104 години аудиторних занять (у межах яких частка на навчання діалогічного мовлення складала 20%) і проходив у три етапи – передекспериментальний зріз (4 год.), експериментальне навчання (96 год.) та підсумковий зріз (4 год.). В експерименті взяли участь 54 студенти (ЕГ1 – 26 осіб, ЕГ2 – 28 осіб) третього курсу спеціальності «Китайська мова і переклад» Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Експериментальне навчання охоплювало 4 модулі (по 48 годин, тобто по 24 заняття).

Неварійованими умовами експерименту були: незмінний склад студентів у навчальних групах; викладач-експериментатор, етапи формування умінь

усного китайського діалогічного мовлення, норми часу, виділені для навчання, критерії оцінювання мовленнєвих умінь студентів, відносно рівне співвідношення студентів з високим, достатнім, середнім і низьким рівнями навченості на початку експерименту.

Варійована умова експерименту: синкретне / дискретне навчання діалогічних взаємодій (інформативної, стимулювальної, кооперативної, дискусивної) на трьох етапах формування мовленнєвої компетентності в усному китайському діалогічному мовленні. В ЕГ1 було застосовано *синкретне* навчання: у межах одного модуля на кожному етапі навчали студентів відразу чотирьох діалогічних взаємодій. В ЕГ2 було застосовано *дискретне* навчання: у межах одного модуля навчали студентів кожної діалогічної взаємодії окремо від інших.

Зведені результати передекспериментального та підсумкового зрізу подані в таблиці 4.

Таблиця 4

Результати передекспериментального та підсумкового зрізів

	ЕГ1 (СКН)	ЕГ2 (СКН)
<i>Результати передекспериментального зрізу</i>		
інформативна взаємодія	0,56	0,55
стимулювальна взаємодія	0,53	0,54
кооперативна взаємодія	0,52	0,58
дискусивна взаємодія	0,55	0,57
середні показники	0,54	0,56
<i>Результати підсумкового зрізу</i>		
інформативна взаємодія	0,75	0,84
стимулювальна взаємодія	0,72	0,82
кооперативна взаємодія	0,76	0,81
дискусивна взаємодія	0,73	0,85
середні показники	0,74	0,83

Аналіз даних, отриманих за результатами підсумкового зрізу і обчислених за допомогою U-критерію Манна-Уїтні дав нам змогу встановити позитивну динаміку у формуванні у майбутніх філологів компетентності в усному китайському діалогічному мовленні у цілому, а також статистично підтверджену перевагу варіанту *дискретного* навчання діалогічних взаємодій.

Внаслідок підтвердження ефективності методики навчання було сформульовано методичні рекомендації щодо навчання філологів китайського діалогічного мовлення на середньому рівні мовної підготовки, якими можуть скористатися викладачі і студенти на практичних заняттях, у розробленні окремих навчальних курсів, при підготовці підручників для студентів, що освоюють середній рівень китайського мовлення (B2) за шкалою HSK.

ВИСНОВКИ

У **висновках** узагальнено основні теоретичні й практичні результати дисертаційного дослідження, що підтверджують гіпотезу та положення, що виносяться на захист.

1. У процесі дослідження окреслено теоретичні засади навчання студентів мовних спеціальностей китайського усного діалогічного мовлення. Визнано, що

процес навчання китайської мови в Україні повинен мати значний обсяг практичного діалогічного спілкування на основі вивчення положень теорії діалогу, щоб задовольнити потребу студента бути активним у саморозвитку і презентації українських наукових досягнень китайською мовою. При цьому у розробленні і реалізації методик навчання усного китайського діалогічного мовлення необхідно спиратися на *лінгвофілософські* погляди М. Бахтіна (M. Bachtin), Д. Бома (D. Bohm), М. Бубера (M. Buber), Г. Г. Гадамера (H. G. Gadamer), К. Роджерса (C. Rogers), які відстоювали принцип діалогічності співіснування і порозуміння людини в мові і культурі. Доведено, що *психолінгвістичною* передумовою створення методики навчання китайського діалогу є одночасна рецепція, репродукція і продукція як вербальні дії в одному мовленнєвому акті. Діалогічна єдність конструюється кількома співрозмовниками, кожен з яких є водночас слухачем і мовцем. За *лінгводидактичні* цілі методики прийнято: 1) оволодіння основними типами діалогів (запит-відповідь, пропозиція, обмін думками (враженнями), діалог-переконання; 2) вміння реалізовувати комунікативну мету в репліках; 3) вміння створювати діалоги на різні теми, використовувати необхідні вербальні та невербальні засоби для підтримання діалогічної взаємодії. *Лінгвістичною* особливістю усного китайського діалогічного мовлення є поява висловлювання (репліки) у заданому інтонаційному і фонетико-фонологічному оформленні на останньому етапі породження мовлення. Звукове мовлення, за цим підходом, є останньою ланкою формування мовленнєвої компетентності людини. Перетворення думки в мовлення пов'язане з трансформуванням багатовимірного розумового образу в одномірне лінійне висловлювання. Середній рівень володіння китайською мовою має дещо відмінні характеристики у порівнянні із європейськими мовами. Цей рівень співвіднесений із стандартизованим кваліфікаційним іспитом з китайської мови для осіб, які не є носіями китайської мови, а саме іноземних студентів, представників етнічних меншин, які проживають в Китаї. Кваліфікаційний іспит Hanyu Shuiping Kaoshi (кит. трад. 漢語水平考試, спр. 汉语水平考试) або HSK є універсальною формою атестації іноземних студентів, які вивчають китайську мову за кордоном.

2. Спираючись на узагальнені попередньо лінгвофілософські, лінгвістичні, психолінгвістичні і загальнодидактичні положення теорії і практики діалогу, було *уточнено поняття мовленнєвої компетентності в усному китайському діалогічному мовленні* як сформовану комунікативну здатність мовної особистості створювати і зберігати діалогічну взаємодію з мовцем-партнером у ситуації, реалізуючи усномовленнєві компетентності слухання, говоріння та інтеракції китайською мовою з урахуванням культурного контексту. У дослідженні визначено зміст і рівні діалогічної компетентності залежно від типів діалогічної взаємодії мовців. *Типами* діалогічної взаємодії, які виступають метою навчання усного китайського діалогічного мовлення, є *інформативна, стимулювальна, кооперативна і дискусивна* взаємодії з комунікативними цілями: довідатися, повідомити, уточнити, узгодити, просити, наказувати, радити, спонукати, домовлятися, розділити враження, поділитися думками, судженнями, переконувати, не

погоджуватися, обстоювати думку. Характеристиками діалогічної взаємодії визначено такі: 1) ситуація, 2) ініціативні репліки, 3) реактивні репліки; 4) мовні засоби; 5) просодичні засоби; 6) успішність порозуміння. *Етапами* навчання діалогічного мовлення за типами діалогічної взаємодії визначено: 1) мовлення на основі діалогу-зразка; 2) перетворення реплік, комбінування діалогів-зразки, доповнення, ускладнення набору мовних одиниць; 3) мовлення у креативному діалозі, імпровізованих репліках, спонтанному діалозі.

3. Відповідно до вимог оновленого в 2010 році іспиту HSK, обґрунтовано та розроблено методику формування і розвитку компетентності усному китайському діалогічному мовленні студентів філологічних спеціальностей українських закладів вищої освіти на основі *компетентнісного та комунікативного* підходів; на провідних методичних принципах комунікативності, соціокультурного спрямування, домінуючої ролі вправ, функціональності, взаємопов'язаного навчання всіх видів мовленнєвої діяльності, адекватності типів і видів вправ лінгвопсихологічним характеристикам діалогічного мовлення, урахування труднощів навчання китайської мови українськими студентами. Методику реалізовано з використанням підсистеми вправ і завдань, релевантних I, II та III етапам навчання діалогічного мовлення: 1) з використанням зразків, 2) із заміною і зміною реплік та комбінуванням, 3) самостійного створення діалогу за типом взаємодії.

4. Створено *модель навчання за методикою формування діалогічної компетентності філологів-синологів*. З позицій комунікативного і компетентнісного підходів модель відображає: 1) зміст навчання різних типів діалогічної взаємодії; 2) рівні знань, умінь і навичок для досягнення комунікативної мети в діалозі; 3) процеси набування діалогічної компетентності в усному мовленні у студентів-синологів на етапах навчання і за типами діалогічної взаємодії. Модель авторської методики реалізовується протягом 4 модулів (по 48 годин кожен). Запропоновано синкретний та дискретний варіанти реалізації моделі авторської методики.

5. На основі результатів експерименту доведено, що ефективного формування і розвитку мовленнєвої компетентності в усному китайському діалогічному мовленні майбутніх філологів на середньому рівні мовної підготовки можна досягти за умов організації процесу навчання усного китайського діалогічного мовлення у три етапи та відповідно до типів діалогічної взаємодії; із застосування підсистеми вправ і завдань для сприймання і продукування мовлення у діалогічних едностях різних типів. Експериментально підтверджено ефективність авторської методики у цілому, а також доведено перевагу варіанту моделі *дискретного* навчання діалогічних взаємодій. Достовірність результатів експерименту була перевірена за допомогою статистичного методу Манна-Уїтні.

На основі проведеного експерименту було сформульовано методичні рекомендації щодо навчання майбутніх філологів усного китайського діалогічного мовлення із використанням авторської методики.

До подальших напрямів дослідження вважаємо за доцільне віднести такі проблеми: розроблення методики навчання усного китайського діалогічного мовлення студентів нефілологічних спеціальностей на засадах комунікативного

та компетентнісного підходів; розширення і варіювання методичних прийомів навчання іноземних мов.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

I. Статті в наукових фахових виданнях, затверджених МОН України:

1. Ма Мінь. Лінгвофілософські передумови створення методики навчання філологів китайського діалогічного мовлення / Мінь Ма // Педагогічні науки: зб. наук. праць. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика». – 2017. – № 77 (1). – С. 151-156.

2. Ма Мінь. Психолінгвістичні особливості навчання студентів мовних спеціальностей китайської мови на середньому рівні / Мінь Ма // Молодий вчений: наук. журнал. – № 9 (49) вересень, 2017. – С. 390-394.

3. Ма Мінь. Формування усномовленневої компетентності китайського діалогічного мовлення відповідно до типів діалогічної взаємодії та етапів навчання на середньому рівні мовного ВУЗу / Мінь Ма // Молодий вчений: наук. журнал. – № 11 (51) листопад, 2017. – С. 353-357.

4. Асадчих О.В., Ма Мінь. Впровадження експериментальної методики навчання усного китайського діалогічного мовлення в навчальний процес та аналіз її ефективності / О. В. Асадчих, Мінь Ма // Молодий вчений: наук. журнал. – № 1 (53) січень, 2018. – С. 249-253.

II. Статті в іноземних виданнях:

5. Ма Мінь. Методичні засади навчання усного китайського діалогічного мовлення студентів-філологів з позицій компетентнісного і комунікативного підходів / Мінь Ма // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. – V (61), Issue: 141. – Budapest, 2017. – С. 45-49.

III. Праці, що додатково відображають наукові результати дисертації, і тези науково-практичних конференцій:

6. Ма Мінь. Теоретичні засади розроблення методики навчання філологів усного китайського діалогічного мовлення / Мінь Ма // Пріоритетні наукові напрямки педагогіки і психології: від теорії до практики : Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, Україна, 13-14 жовтня 2017 року). – Харків : Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень» 2017. – С. 16-19.

7. Ма Мінь. Мотивація вивчення східних мов українськими студентами / Мінь Ма // Актуальні питання педагогіки та психології : наукові дискусії. Збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 8-9 листопада 2017 року). – Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2017. – С. 65-68.

АНОТАЦІЯ

Ма Мінь. Методика навчання усного китайського діалогічного мовлення майбутніх філологів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (східні мови). – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України. – Київ, 2018.

У дисертації теоретично обґрунтовано, практично розроблено та експериментально перевірено методикау навчання студентів мовних спеціальностей усного китайського діалогічного мовлення на середньому рівні. Обґрунтовано й розроблено підсистему завдань і вправ для навчання усного китайського діалогічного мовлення в межах виділених видів діалогічної взаємодії, яка реалізується в 3 етапи: етап I - робота з діалогами-зразками, етап II – варіювання та трансформації діалогів для досягнення комунікативної мети, етап III - конструювання креативних, імпровізованих діалогів, підтримування діалогічної взаємодії різних типів.

Розроблено лінгводидактичну модель (у двох варіантах – синкретному та дискретному) навчання усного китайського діалогічного мовлення студентів-синологів на середньому етапі мовної підготовки.

У ході експерименту встановлено ефективність авторської методики у цілому, а також доведено перевагу варіанту моделі дискретного навчання діалогічних взаємодій. Достовірність результатів експерименту було доведено за допомогою статистичного методу Манна-Уїтні. Сформульовано методичні рекомендації щодо навчання майбутніх філологів усного китайського діалогічного мовлення за авторською методикою.

Ключові слова: філологи-синологи, усне китайське діалогічне мовлення, комунікативний підхід, компетентнісний підхід, середній рівень навчання китайської мови в університеті, методика навчання усного китайського діалогічного мовлення.

АННОТАЦИЯ

Ма Минь. Методика обучения устной китайского диалогической речи будущих филологов. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (восточные языки). – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Министерство образования и науки Украины. – Киев, 2018.

В диссертации теоретически обоснована, практически разработана и экспериментально проверена методика обучения студентов языковых специальностей устной китайской диалогической речи на среднем уровне.

Обоснована и разработана подсистема заданий и упражнений для обучения устной китайского диалогической речи в пределах выделенных видов диалогического взаимодействия, которая реализуется в 3 этапа: этап I – работа с диалогами-образцами этап II – варьирование и трансформация диалогов для достижения коммуникативной цели, этап III – конструирование креативных, импровизированных диалогов, поддержание диалогического взаимодействия различных типов.

Разработана лингводидактическая модель (в двух вариантах – синкретическом и дискретном) обучения устной китайского диалогической речи студентов-синологов на начальном этапе языковой подготовки.

В ходе эксперимента установлено эффективность авторской методики в целом, а также доказано преимущество варианта модели дискретного обучения диалогических взаимодействий. Достоверность результатов эксперимента было

доказано с помощью статистического метода Манна-Уитни. Сформулированы методические рекомендации по обучению будущих филологов устной китайской диалогической речи по авторской методике.

Ключевые слова: филологи-синологи, устная китайская диалогическая речь, коммуникативный подход, компетентностный подход, средний уровень изучения китайского языка в университете, методика обучения китайской диалогической речи.

ABSTRACT

Ma Min. Methodology of Teaching Oral Chinese Dialogic Speech to Future Philologists. – Manuscript.

A thesis presented for a Ph.D. (Candidate degree) in Pedagogical Studies. Research Specialization: 13.00.02 – Theory and Methodology of Teaching (Oriental Languages). – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2018.

The dissertation represents a theoretical substantiation, practical development and experimental checkup of the methodology of teaching oral Chinese dialogic speech to students of language specialities at the intermediate level.

The linguo-philosophical basis of the methodology is interpretation of the provisions of the dialogue concept in communicative theories of society development. It is established that the content of Chinese speech in different types of dialogic interaction has to contain professional and educational issues important for a student, as well as correspond to the study program of the senior courses of higher educational institutions. It is professionally oriented content of practice dialogues that ensures motivation for communicative competence development in students-sinologists.

The experience of theorists and practitioners of teaching spoken dialogic speech to students is generalized and an original list of competences which are to be formed in philologists-sinologists in the course of their university studies is developed in the research. These competences include required knowledge and skills of speech perception and reproduction: an ability to understand the text correctly, use of the acquired knowledge of intonation, vocabulary, grammar and an ability to apply it in the process of language competence improvement. The competences are subdivided according to the type of oral speech and the requirements to the intermediate level of language training, based on the knowledge, abilities and skills, formed at the initial stage of studying Chinese.

In the research it is substantiated that teaching oral Chinese dialogic speech has to take place with the application of the *competence* and *communicative* approaches. Main methods of teaching future philologists-sinologists have to include the method of *exercising*, the *method of problem tasks*, as well as the *method of role-play*. It is also determined that key principles are *didactic* ones such as the application of visual aid, problem-oriented teaching; systematic character of teaching, its consistency and *methodological principles* of communicative appropriateness; correspondence between the main types and kinds of exercises and the linguo-psychological properties of

dialogic speech; taking into consideration main difficulties of mastering Chinese by Ukrainian students.

A subsystem of tasks and exercises is developed for teaching oral Chinese dialogic speech within the defined types of dialogic interaction, which is realized in three stages: stage I (receptive and reproductive, reproductive and productive, conditionally communicative exercises and tasks); stage II (reproductive and productive, conditionally communicative exercises and tasks); stage III (productive, communicative exercises and tasks).

A linguo-didactic model (in two versions - syncretic and discrete) of teaching Chinese dialogic speech to students sinologists at the intermediate stage of language training is elaborated.

The main criteria of assessing the formation of dialogic competence in speaking Chinese are defined: completeness of knowledge (completeness of knowledge about the specificity of dialogic interaction of a certain type (informative, stimulating, cooperative, debating); correctness of speech (correctness of understanding and use of language means in oral speech); pragmatic correspondence (appropriateness) (correspondence (appropriateness) between the choice of language means and the character of the remark (initial, answering, initial and answering); creativity of the dialogue (skill at interpretation, supporting, development and completion of the dialogue as a complete communicative act).

In the course of the experiment, the effectiveness of the author's methodology as a whole was established, and the advantage of the variant of the discrete learning model of dialogic interactions was proved.

The credibility of the experiment results is proved by means of Mann-Whitney U-test.

Methodological recommendations concerning teaching oral Chinese dialogic speech to future philologists using the subsystem of exercises developed by the author are formulated.

Key words: philologists-sinologists, oral Chinese dialogic speech, communicative approach, competence-based approach, intermediate level of studying Chinese at the university, methodology of teaching Chinese dialogic speech.